

Bazı Sosyo-Ekonomik ve Demografik Değişkenler İle İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması*

- Doç. Dr. Arzu ŞENER**
- Prof. Dr. Günsel TERZİOĞLU**

Özet

Ankara ilinde yapılan bu araştırma, ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal faaliyet alanlarına ilişkin çeşitli konular ile öğrenim düzeyi, evlenme yaşı, evlilik süresi ve ailenin aylık gelir miktarı gibi demografik ve sosyo-ekonomik değişkenler açısından kadın ve erkeklerin evlilik uyumunu belirlemek ve karşılaştırma yapmak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma kapsamına H.Ü. Merkez ve Beytepe Kampüsünde farklı hizmet sınıflarında görev yapan personel arasından “Tabakalı Rasgele Örnekleme Yöntemi” ile seçilen 413 evli personel ve eşleri alınmıştır. Evli bireylerin uyum düzeylerini ölçmek için Spanier (1976) tarafından geliştirilen “Çiftler Uyum Ölçeği” (Dyadic Adjustment Scale) kullanılmıştır. Evli bireylerin uyum düzeylerine etki eden faktörlere ilişkin bilgiler ise araştırmacılar tarafından geliştirilen “Evlilik Uyumuna Etki Eden Faktörlerin İncelenmesine İlişkin Anket Formu” ile toplanmıştır. Eşlerin genel evlilik uyum puan ortalaması 104.03 olup, cinsiyete göre incelendiğinde erkeklerde (105.37) kadınlardan (102.69) yüksektir ($p>0.05$). Bazı farklılıklar olmakla beraber genel olarak gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları; öğrenim düzeyi, ailenin aylık gelir miktarı, 35 ve üzeri yaş grubuna kadar evlenme yaşı, ayrıca duygu ve düşüncelerin paylaşım ve bu konuda duyulan memnuniyet derecesi artıkça artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik uyumu, demografik ve sosyo-ekonomik faktörler, iletişim.

Abstract

Study on Some Socio-Economic and Demographic Variables and Communication Effect on The Marital Adjustment

This research, which was conducted in the province of Ankara carried out to determine and compare the various subjects in the economic, managerial and psychosocial activation areas and the marital adjustment of the man and woman in the view point of demographic and socioeconomic variables such as their education levels, marriage ages, marriage duration and monthly income amount. 413 married personnel and their spouses whom were chosen in accordance with the “Random Sampling Method” by the personnel who were working in different service classes in the center and Beytepe Campus of Hacettepe University, were included by the research. “Dyadic Adjustment Scale”, which was developed by Spanier (1976) in order to measure the accordance level of the married individuals, has been used. Data on the factors, which has the impact on the accordance levels of the married individuals, was collected with the “Questionnaire Form on Factors that has Impact on the Marital Adjustment” which was developed by the researchers. The marriage adjustment point average of spouses, is 104.03 and when it is examined in accordance with the sex, the men’s (105.37) is higher than the women (102.69) ($p>0.05$). Even there are some differences, the marriage adjustment point averages of both men and women are higher as when the sharing of thoughts and feelings (communication) and satisfaction from communication, their education levels, the monthly income amount of the family, the marriage age as much of the 35 years old and over are higher.

Keywords: Marital adjustment, demographic and socio-economic factors, communication and marital adjustment.

(*) Bu çalışma yazarın doktora tezinin bir bölümüdür.
(**) H.Ü. İ.İ.B.F. Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü.

GİRİŞ

Yeni bir yüzyılla birlikte, tüm dünya toplumlarında olduğu gibi toplumumuzda da meydana gelen hızlı sosyal, ekonomik ve kültürel değişmelerin bir yansıması olarak evlilik ilişkileri de değişmekte, karmaşıklaşmakta, evlilikte yaşanan sorunlar geçmişe oranla çeşitlenmekte ve eşler arasındaki uyum sorunları artmaktadır.

Bugün aile; eğitim, siyaset, ordu, din, ekonomi kurumlarında olduğu gibi geçmiş yıllara kıyasla üzerinde daha önemle durulan bir kurum haline gelmiştir (Yıldırım, 1992). Evlilik bağının kurulmasıyla eşler açısından; aynı evde yaşama, müşterek hayatı paylaşma, birbirlerinin alışkanlıklarını benimseme, yeni alışkanlıklar kazanma, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereksinimleri yerine getirme söz konusudur (Özügürlü, 1990).

İnsanın doğası gereği evlilikte kadın ve erkek arasındaki uyum eskiden beri önemli bir sorun olmakla birlikte, günümüzde uzmanların ilgilenmesi gereken bir durum haline gelmiştir. Çünkü, eşler arasındaki uyumsuzluklar sadece o evliliğin dağılmasına zemin hazırlamakla kalmamakta, aynı zamanda sosyal bir sorun olarak tüm toplumu ilgilendirmektedir (Burgess ve Cotrell, 1998). İçinde yaşadığı toplumunun işleyişine olumlu bir biçimde katılabilmek için, ailenin de belirli bir yapısının ve işleyiş biçiminin olması gerekir. Aile, sadece iki kişinin bir araya gelmesiyle oluşan bir kurum değildir. Her şeyden önce bu iki kişinin birbirine uyması, ailenin sürekliliği için zorunludur (Sayın, 1990).

Evlilik ve aile ile ilgili yapılan çalışmalarda da evlilik uyumu ve onunla ilgili evlilikte mutluluk, evlilikte memnuniyet ve evlilik başarısı gibi kavramlar büyük önem taşımaktadır (Fışiloğlu, 1990). Evlilik uyumu evli çiftler arasındaki ilişkilerin uyumunu ve farklı süreçleri belirtmektedir. Bu süreçler evlilik ve aile hayatında değişen durumlar karşı-

sında eşlerin birbirlerinin beklenti ve ihtiyaçlarındaki dengeyi ve koşullara adaptasyonu içermektedir (Dyer, 1983). Diğer bir deyişle evlilikte uyum, farklı kişiliğe sahip eşlerin mutluluğu elde etmek ve müşterek hedeflere ulaşmak için bir bütün olarak birbirlerini tamamlaması olarak tanımlanabilir (Burgess ve Cotrell, 1998). Böyle bir uyum evli bireylerin başkaları ile olan ilişkileri ile kendi evlilik yaşamlarındaki doyum, mutluluk ve mutsuzluk gibi tüm duyguları kapsar (Sinha, 1989).

Uyumlu bir evlilik, dolayısıyla başarılı bir aile yaşantısı, eşlerin yaşantılarını akılcıca planlamaları ve çabaları sonunda kazanılıp, korunması gereken bir beraberliktir, bu beraberlik uyuşmayı, paylaşmayı, kişilerin görev ve sorumluluklarını olgunca kabullenmesini öngörür (Bilen, 1983). Ailede birlik ve beraberliğin oluşabilmesi için eşler arasında ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal konularda anlaşmaya varılmalı ve uyum sağlanmalıdır. Aksi takdirde ailenin işleyişinde, birlik ve beraberliğin sağlanmasında aksaklıklar söz konusu olabilir, ailede anlaşmazlık, duygusal yıkım ve çözümler meydana gelebilir (Bilen, 1983).

Aile yaşamında eşler arasında uyum sağlanarak mutluluğun elde edilebilmesi için önemli konulardan birisi ise eşler arası iletişimdir. Evlilik ilişkisi, etkileşim rollerinin ve iletişim ağlarının oluşturduğu bir sistem olarak da görülmektedir. Sağlıklı aile ilişkileri kurulmasında ise doğru iletişim oldukça önemlidir. Ailede iletişim; mesajların paylaşılması yolu ile zamanla gelişen, kişiler arası ilişkilerde birlikteliği gerektiren, organize olmuş ve doğal olarak oluşan etkileşim mekanizmasıdır (Steinmetz vd., 1990).

Açık, etkili ve nitelikli iletişim, evlilik başarısını ve mutluluğu pozitif yönde etkiler (Havemann ve Lehtinen, 1990; Burleson ve Denton, 1997). İletişim evliliğin başarılı bir şekilde yürütülmesinde geçmişten günümüze her dönem önemli olmakla birlikte günümüz toplumlarında cinsiyet ve evlilik ile ilgili rollerin değişmesi ve esnekleşmesi eşler

arasında uyumsuzluk yaşanması açısından daha fazla bir potansiyel yarattığından sağlıklı ve başarılı bir birlikteliğin oluşturulmasında iletişim çok daha önemli bir konu olmuştur. Geçmişte evliliklerde eşlerin ev ve aile yaşamına ilişkin üstlenecekleri roller açık bir şekilde belirlenmişken toplumsal değişme ve gelişmelere bağlı olarak bugün durum farklılaşmıştır. Bu nedenle eşler kimin hangi görevleri yerine getireceği ve hangi rolleri üstleneceği hakkında konuşmaya, anlamaya ihtiyaç duymaktadırlar (Callan ve Noller, 1987). Çünkü rol beklentilerinin iyi iletilmesi evlilik uyumunda önemli koşullardan birisidir. Bazı eşler bu konuda farklı beklentilere sahip olabileceği gibi, birçoğu ise kişisel olarak algıladıklarından daha fazla beklentilere sahip olabilirler. Bu beklentilerin gerçek boyutu ise ancak eşler arasında kurulan açık ve etkili iletişimle görülebilir (Vannoy-Hiller ve Philliber, 1989). Diğer taraftan bugün kadınlar kararlarda daha fazla söz sahibi olmayı, istek ve ihtiyaçlarının daha fazla dikkate alınmasını istemektedir. Tüm bunları uyuma ile başarmak için ise etkili iletişim şarttır (Callan ve Noller, 1987).

Bir çok evlilik ve aile terapistinin bu konudaki tecrübeleri onları, evlilikteki sorunların bir çoğu iletişimsizliğe dayanır çıkarsamasına yöneltmiştir. Çünkü iletişim evliliğin başarısında pek çok faktörle ilişkili ve sorunların çözümünde pek çoğundan daha da önemlidir. Örneğin; para ile ilgili evlilik sorunlarında sorunun kaynağı çoğu zaman paranın yetersizliği değil, ekonomik sıkıntı karşısında eşlerin sıkıntının üstesinden nasıl geldiği ve sıkıntıyı nasıl paylaştığı ile ilgilidir. Bu da ancak, iyi ve etkili bir iletişimle sağlanabilir (Fitzpatrick, 1988). Birçok araştırma, her iki eşin de iletişim konusunda başarılı ve istekli olduğu evliliklerin büyük ölçüde mutlu, iletişim konusundaki eksikliğin ise mutsuz evliliklerde ortak nokta olduğunu göstermektedir (Havemann ve Lehtinen, 1990; Burleson ve Denton, 1997; Knox, 1972). Mutlu çiftlerin birbirleriyle çeşitli konular ve olaylar hakkında da-

ha çok konuştukları, birbirlerini daha iyi anladıkları, kelimelerin ardında yatan duygu ve ifadeleri daha iyi sezinledikleri, problem çözme yöntemleri ve karar verme süreçlerinde başarılı oldukları görülmektedir (Fitzpatrick, 1988; Havemann ve Lehtinen, 1990; Burleson ve Denton, 1997; Callan ve Noller, 1987).

Eşlerin hoşlandıkları-hoşlanmadıkları şeyleri, umutlarını, hayallerini, amaçlarını, istek ve ihtiyaçlarını, beklentilerini ifade etmeyi öğrenmeleri ve ortak bir noktaya varmaları ilişkilerin sağlıklı olması açısından elzemdir. Eşlerin evlilikteki uyumu üzerinde etkili olan ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal çeşitli konular üzerinde uzlaşmaları ve uyum sağlamalarında, karşılıklı anlaşma yoluyla çatışmaları azaltmada, eşlerin çatışan ilgi ve isteklerini mutlaka ortadan kaldırmaları gerekmez. Çatışmanın başarılı bir şekilde çözümü, ancak eşlerin birbirlerini anlayabilmeleri, farklılıklarını kabul edebilmeleri, ilgilerini uzlaştırabilmeleri, herhangi bir durum hakkında karşılıklı tanım yapabilmeleri, etkili ve doğru iletişim kurabilmelerine bağlıdır (Szinovacz, 1979).

Eşlerin, aile yaşantısına ilişkin konuları planlama ve uygulamada görüş birliğinde olmaları, aile içi ilişkilere, işbirliğine ilgi göstermeleri sağlam bir aile yapısının oluşmasında önemli rol oynar. Uyumsuz evlilikler ise, kuşaklar yoluyla mutsuz ve uyumsuz evliliklere yol açabilir, çünkü, evlilik ile ilgili olumsuz duygu ve yargılar uyumsuz çiftlerin çocuklarına da geçebilmekte uyumsuz ve başarısız evliliklerin zincirleme sürüp gitmesine neden olabilmektedir. Bu durum da ailelerden meydana gelen toplumun yapısını ve gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bilen, 1983).

Bu nedenle bu araştırma, demografik ve sosyo-ekonomik özellikler açısından farklılık gösteren ailelerde hem bu özelliklerin, hem de iletişimin gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyumu üzerindeki etkisini ortaya koymak ve karşılaştırmak amacıyla planlanmıştır.

ARAŞTIRMA GEREÇ VE YÖNTEMİ

Örnekleme Yöntemi ve Örnek Seçimi

Ankara'nın değişik semtlerinde oturan evlilik yılı, meslek, gelir, yaş, çocuk sayısı gibi sosyo-ekonomik ve demografik özellikler açısından farklılık gösteren bireylere ulaşabilmek amacıyla araştırmanın evreni olarak Hacettepe Üniversitesi Merkez ve Beytepe Kampüsü'nde farklı hizmet sınıflarında görev yapan evli bireyler alınmıştır.

Araştırma kapsamına alınacak bireylere ulaşmada H.Ü. Personel Genel Müdürlüğünden alınan personel listelerinden yararlanılmış ve Tabakalı Rasgele Örnekleme Yöntemine göre Neyman Dağıtımı altında hesaplanarak N=413 sayısına ulaşılmıştır (Çingir, 1994).

Veri Toplama Araçları

Çiftler Uyum Ölçeği

"Çiftler Uyum Ölçeği" (Dyadic Adjustment Scale) iyi bir şekilde tanımlanmış çeşitli alt kavramların değerlendirilmesi yoluyla evli ya da birlikte yaşayan çiftler tarafından algılanan evlilik kalitesini değerlendirmek amacıyla geliştirilen 32 maddelik bir ölçme aracıdır (Fışiloğlu ve Demir, 2000). Spanier tarafından geliştirilen ölçek evlilik uyumunu ölçmek için güvenilir ve geçerli bir ölçüm sağlamakta, bu nedenle de "Çiftler Uyum Ölçeği" evlilik yaşamının kalitesini belirlemede en sık başvurulan bir araç olarak kullanılmaktadır (Spanier, 1976, Spanier ve Thompson, 1982).

Ölçek 32 sorudan oluşmakta olup, 30 tanesi 5 ile 7 seçenek arasında değişen cevap formatlı likert tarzı sorulardır. Bu soruların çoğu her zamandan, hiçbir zamana kadar sıralanan seçeneklerle, 0-7 arasında değişen puanlara sahiptir. Diğer 2 soru ise evet veya hayır cevabı gerektiren tarzda düzenlenmiş olup 0 veya 1 olarak puanlanmıştır. Ölçeğin toplam puanı 0-151 arasındadır. Ölçeğe göre alınan puan ne kadar yüksekse ilişkinin kalitesi de o denli iyi olarak değerlendirilmektedir.

Orijinal ölçeğin puan ortalamaları evli örneklem için 114.8 (S.D.=17.8), boşanmış örneklem için ise 70.7 (S.D.=23.8) dir. Tüm ölçek için güvenilirlik katsayısı 0.96 iken alt bölümler için 0.73 ile 0.94 arasında değişmektedir. Ölçek ikilideki (eşlerarası) tatmin (dyadic satisfaction), ikilideki birliklilik (dyadic cohesion), ikilideki fikirbirliği (dyadic consensus) ve ikilideki duygulanım ifadesi (affectional expression) olmak üzere 4 alt bölümden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan sorulardan 16-23,31,32 ikilideki tatmin (dyadic tatmin), 24-28 ikilideki birliklilik (dyadic cohesion), 1-3,5,7-15 ikilideki fikirbirliği (dyadic consensus) ve 4,6,29 ve 30. sorular ikilideki duygulanım ifadesi (affectional expression) ile ilgilidir (Spanier, 1976; Fışiloğlu ve Demir, 2000).

Spanier (1976) tarafından geliştirilen bu ölçeğin Türk örnekleme için geçerli ve güvenilir ve geçerli olup olmadığını test etmek amacıyla Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada Türk örnekleme için "Çiftler Uyum Ölçeği" puan ortalaması erkeklerde 103.7 (S.D.=18.8) ve kadınlarda 105.2 (S.D.=18.4) olmak üzere ortalama 104.5 (S.D.=18.6) olarak bulunmuştur. Türk örnekleminde ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik sonucu orijinal sonuca yakın bir şekilde 0.92 olarak bulunmuştur. Ayrıca alt ölçeklerin güvenilirlik sonuçları orijinalinden küçük farklılıklar göstermekte olup 0.75 ile 0.83 arasındadır. Ancak bulunan tüm değerler kabul edilebilir limitler dahilindedir. Sonuçlardaki bu farklılıkların çeviri, örneklem, ve kültür farklılıklarına bağlanabileceği belirtilmiştir. Sonuç olarak Türk örneklem üzerinde yapılan çalışma "Çiftler Uyum Ölçeği"nin evlilik kalitesinin ölçümünde kullanılabilecek oranda yüksek bir güvenilirliğe ve geçerliliğe sahip iyi bir ölçüt olduğu belirlenmiştir (Fışiloğlu ve Demir, 2000). Bu nedenle bu çalışmada da Spanier (1976) tarafından geliştirilen, Fışiloğlu ve Demir (2000) tarafından Türk Örneklem Üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan "Çiftler Uyum Ölçeği" kullanılmıştır.

Evlilik Uyumuna Etki Eden Faktörlerin İncelenmesine İlişkin Anket Formunun Hazırlanması

Farklı özellikteki ailelerde eşlerin uyum düzeylerini belirlemek, demografik ve sosyo-ekonomik özellikler ile eşlerin ailedeki çeşitli faaliyet alanlarına ilişkin davranışlarının evlilik uyumu üzerindeki etkilerini saptamak amacıyla daha önceden yapılmış benzer çalışmalardan da yararlanarak “Evlilik Uyumuna Etki Eden Faktörlerin İncelenmesine İlişkin Anket Formu” oluşturulmuştur (Williamson, 1952; Vannoy-Hiller ve Philliber, 1989).

Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi “Tek Yönlü Varyans Analizi” ve “İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi” (t testi) ile yapılmıştır. Analiz sonucunda farklılık önemli bulunduğunda farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığı “Çoklu Karşılaştırma Testi” (Scheffe) ile kontrol edilmiş ve sonuçlar tablolar halinde verilmiştir. Ayrıca “t testi”, “Tek Yönlü Varyans Analizi”, “Kruskall-Wallis Varyans Analizi” sonuçlarının verildiği tablolarda yüzde değerleri de verilmiştir. Testlerin uygulanmasında önemlilik düzeyi = 0.05 alınmıştır.

Ayrıca iletişim konusuna ait üç soruya ilişkin verilen cevapların kendi arasında birbiri ile ilişkili olup olmadığı “Loglinear Analizi”, cevaplar arasındaki ilişkinin yönü ve miktarı ise “Khi-Kare Analizi” ile incelenmiş ve Kendall’s Tau-c ve Cramer’s V ilişki katsayıları ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Eşler Hakkında Genel Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan eşlerden kadınlar (%60.6) ve erkekler (%66.0) arasında yüksek öğrenim görmüş olanlar ilk sırada yer almaktadır. Kadınlar arasında evlenme yaşı “20-24” (% 34.4), erkekler arasında ise “30-34” (% 34.4) olanlar önde gelmektedir. Eşlerin % 26.4’ü “11-15” yıldır

evli ve ortalama evlilik süresi 13.42 ± 0.22 ’dir. Aileler arasında “501-750” milyon aylık gelire sahip olanlar (% 29.3) en yüksek orandadır.

Eşlerin Genel Evlilik Uyum Puan Ortalamaları İle Cinsiyet, Öğrenim Düzeyi, Evlenme Yaşı, Evlilik Süresi ve Ailenin Aylık Gelir Miktarı Açısından Evlilik Uyum Puan Ortalamalarına İlişkin Bilgiler

Evlilikte uyumu ölçmek için Spanier tarafından geliştirilen “Çiftler Uyum Ölçeği” toplam puanı 0-151 arasında değişmektedir. Ölçeğe göre alınan puan ne kadar yüksekse ilişkinin kalitesi de o denli iyi olarak değerlendirilmektedir (Spanier, 1976; Fışıloğlu ve Demir, 2000).

Araştırmada eşlerin “Çiftler Uyum Ölçeğinden” aldıkları minimum puan 18, maksimum puan ise 148 olup genel evlilik uyum puan ortalaması 104.03’dür (Tablo 1). Bu değer Fışıloğlu ve Demir (2000) tarafından yapılan çalışmalardakine yakın Spanier (1976), Filsinger ve Wilson (1984), Bruch vd. (1984) tarafından yapılan çalışmalardan ise daha düşük bulunmuştur (Fışıloğlu ve Demir; 104.50, Spanier; 114.80, Filsinger ve Wilson; 116.98, Bruch ve arkadaşları; 109.30).

Araştırma kapsamına alınan eşlerin evlilik uyum puan ortalamaları cinsiyete göre incelendiğinde; erkeklerde (105.37) kadınlardan (102.69) yüksek olup erkeklerin kadınlara göre ilişkilerinin kalitesini daha iyi buldukları izlenimini vermektedir ($p>0.05$).

Klinetob ve Smith (1996) de yaptıkları çalışmada erkeklerin evlilik uyum puan ortalamalarının (114.20), kadınlardan (113.28) yüksek olduğunu bulmuştur. Eşlerden kadınların evlilik uyum puan ortalamalarının erkeklere göre düşük olması toplumumuzda aile içi ilişkilerin yapısından, kadınların aile içindeki statüsünden ve evlilikteki beklentilerinin erkeklerden farklı olmasından, ayrıca kadınların evlilikteki sorunları erkeklere göre daha fazla önemsemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Fışıloğlu ve Demir (2000) tarafından yapılan çalışmada ise, kadınların evlilik uyum puan ortalamalarının (105.2) erkeklerden (103.7) yüksek olduğu bulunmuştur. İki araştırmanın bulguları ara-

sındaki bu farklılık araştırmaların farklı özellikteki örneklem grupları üzerinde yapılmış olması sonucu olabilir.

Tablo 1. Eşlerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, \bar{X} , s Değerleri ve İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (tTesti) Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S.Sapma	t	p
KADIN	413	102.69	25.74	1.54	p>0.05
ERKEK	413	105.37	24.17		
TOPLAM	826	104.03	24.99		

Eşlerden kadın ve erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları öğrenim düzeylerine göre incelendiğinde; öğrenim düzeyi arttıkça, eşlerin her ikisinin de evlilik uyum puan ortalamaları artmakla birlikte ($p<0.05$), gerek kadın gerekse erkeklerde “ilk-öğrenim ve daha az” ile “ortaöğrenim” düzeyindekilerin evlilik uyum puan ortalamaları arasındaki fark önemsizdir ($p>0.05$) (Tablo 2). Renne (1970) tarafından yapılan araştırmada da eşlerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe, evlilikten sağla-

dıkları doyumun arttığı bulunmuştur. Öğrenim düzeyinin artmasına paralel olarak eşlerin evlilik uyum puan ortalamalarının da artması, öğrenim düzeyi yükseldikçe eşlerin daha kolay ve sağlıklı iletişim kurabilmeleri dolayısıyla birbirlerini daha iyi anlayabilmeleri ve evlilik ile ilgili sorunlarının çözümüne yönelik daha çok sayıda alternatif üretmek ortak çözüme ulaşabilmeleri ya da uzlaşma sağlayabilmeleri nedeniyle olabilir.

Tablo 2. Eşlerin Öğrenim Düzeylerine Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, %, \bar{X} , s Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Öğrenim Düzeyi		N	%	\bar{X}	S. Sapma	F	P
KADIN	İlköğrenim ve daha az	98	23.7	89.41	26.84	31.94	p<0.05
	Ortaöğrenim	65	15.7	93.67	17.51		
	Yükseköğrenim	250	60.6	110.24	24.27		
	Toplam	413	100.0	102.69	25.74		
ERKEK	İlköğrenim ve daha az	95	23.0	90.48	26.45	35.98	p<0.05
	Ortaöğrenim	45	10.9	97.00	15.07		
	Yükseköğrenim	273	66.0	111.93	21.78		
	Toplam	413	100.0	105.37	24.17		

Konu evlilik süresine göre incelendiğinde; gerek kadın gerekse erkeklerde “21 ve daha uzun süredir” evli olan gruba kadar evlilik süresi arttıkça, evlilik uyum puan ortalamaları giderek azalmakta ancak, “21 ve daha uzun süredir” evli olanlarda tekrar artmaktadır ($p<0.05$) (Tablo 3). Hem kadın hem de erkeklerde evlilik süresi “0-5” yıl olanların evlilik uyum puan ortalamaları “6-20” yıl arasında olanlardan, ayrıca kadınlarda evlilik süresi, “21 ve daha fazla” olanların evlilik uyum puan ortalamaları da evlilik süresi “11-20” yıl olanlardan önemli oranda yüksektir ($p<0.05$).

Burgess ve Wallin (1953) de eşlerin 5. ve 20. yıl sonundaki evlilik uyum puanları karşılaştırıldığında, evlilik yılı arttıkça evlilik uyum puanlarında önemli bir azalma olduğunu, Filsinger ve Wilson (1984) evlilik süresi ile evlilik uyum puan ortala-

maları arasında negatif bir ilişki olduğunu saptamıştır.

Evlilik uyum puan ortalamalarının “6-10 yıllık” evli olan gruptan itibaren azalmaya başlaması ailelerin, genişleme dönemine girmesi ile ekonomik ve psiko-sosyal sorumluluklarının artması, birbirlerine ayırabildikleri zaman miktarının azalması veya evliliğin monotonlaşması gibi nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. “Yirmi bir ve daha uzun” süredir evli olanlarda uyum puan ortalamasının yükselmesi ise çocuklara ilişkin sorumluluklarının azalması, düzenli ve oturmuş bir aileye kavuşmuş olma, iletişim ve paylaşım deneyimleri ile hatalara olan hoşgörülerinin artması, hedef ve tutumlarının zamanla birbirine yaklaşması gibi yaşamdan kazandıkları deneyimlerinin artmasından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 3. Evlilik Süresine Göre Eşlerin Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, %, \bar{X} , s Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Evlilik Süresi		N	%	\bar{X}	S. Sapma	F	P
KADIN	0-5 yıl	81	19.6	118.60	21.14	14.89	$p<0.05$
	6-10 yıl	78	18.9	101.86	21.34		
	11-15 yıl	109	26.4	95.27	21.89		
	16-20 yıl	86	20.8	93.68	25.28		
	21 ve üzeri	59	14.3	107.79	32.12		
	Toplam	413	100.0	102.69	25.74		
ERKEK	0-5 yıl	81	19.6	118.87	18.83	11.79	$p<0.05$
	6-10 yıl	78	18.9	106.65	19.20		
	11-15 yıl	109	26.4	98.99	20.76		
	16-20 yıl	86	20.8	97.94	25.36		
	21 ve üzeri	59	14.3	108.66	31.87		
	Toplam	413	100.0	105.37	24.17		

Bir kişinin evlenmesi için en uygun zaman onun çeşitli yönlerden olgunluğa erişmesine bağlıdır. Erken evlilikler henüz kişilerin zevkleri, idealleri, standart ve amaçları şekil almadan, hayat felsefeleri, değerleri kararlılık kazanmadan kurulduğundan bu evliliklerin sağlıklı olamayacağı, eşlerin kaliteli ilişki ve iletişim kuramayacakları ihtimali oldukça güçlü görülmektedir (Bilen, 1983).

Araştırma kapsamına alınan eşlerden gerek kadın gerekse erkeklerde evlilik uyum puan ortalamasının en düşük olduğu grup evlilik yaşı “15-19” olanlardır. Genel bir eğilim olarak “35 ve üzeri” yaş grubuna kadar evlenme yaşı yükseldikçe gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puan

ortalamaları da yükselmektedir ($p<0.05$) (Tablo 4). Kadınlar arasında evliliğini “20 ve üzeri yaşlarda” gerçekleştirenlerin evlilik uyum puan ortalamalarının evliliğini “15-19” yaş grubunda gerçekleştirenlerden, erkeklerde ise “30-34” yaş grubunda gerçekleştirenlerin evlilik uyum puan ortalamalarının “15-29” yaş grubunda gerçekleştirenlerden önemli düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Otuz beş ve üzeri yaşlarda yapılan evliliklerde eşlerin evlilik uyum puan ortalamalarının düşmesi bu yaşlarda yapılan evliliklerde eşlerin kişiliğinin şekillenmiş olması nedeniyle ortak bir hayat felsefesi geliştirmelerinin güçleşmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 4. Eşlerin Evlenme Yaşına Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, %, \bar{X} , s Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Evlilik Süresi		N	%	\bar{X}	S. Sapma	F	P
KADIN	15-19	85	20.6	85.97	21.97	15.03	$p<0.05$
	20-24	142	34.4	102.54	24.40		
	25-29	53	12.8	110.96	27.19		
	30-34	113	27.4	110.64	20.03		
	35 ve üzeri	20	4.8	107.95	22.59		
	Toplam	413	100.0	102.69	25.74		
ERKEK	15-19	48	11.6	92.85	22.35	9.31	$p<0.05$
	20-24	119	28.9	100.99	23.52		
	25-29	77	18.6	103.27	26.08		
	30-34	142	34.4	113.50	21.99		
	35 ve üzeri	27	6.5	110.11	21.45		
	Toplam	413	100.0	105.37	24.17		

Gerek kadın gerekse erkekler arasında ailenin toplam aylık geliri arttıkça evlilik uyum puan ortalamaları da artmakta olup ($p<0.05$), gerek kadın gerekse erkekler arasında “501 milyon ve üzeri” gelire sahip olanların evlilik uyum puan ortalama-

ları, “0-500 milyon” arasında gelire sahip olanlardan önemli düzeyde yüksektir ($p<0.05$) (Tablo 5). Filsinger ve Wilson (1984) tarafından yapılan araştırmada da gelir miktarının artışı ile evlilik uyumu arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Tablo 5. Eşlerin Ailenin Aylık Gelir Miktarına Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, %, \bar{X} , s Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Aylık Toplam Gelir Miktarı		N	%	\bar{X}	S. Sapma	F	P
KADIN	0-250 milyon	61	14.8	89.57	16.70	19.36	p<0.05
	251-500 milyon	105	25.4	92.04	27.60		
	501-750 milyon	121	29.3	106.49	20.39		
	751- 1 milyar	66	1.6	111.71	21.25		
	1 milyar ve üzeri	60	14.5	117.91	30.14		
	Toplam	413	100.0	102.69	25.74		
ERKEK	0-250 milyon	61	14.8	94.22	13.55	15.98	p<0.05
	251-500 milyon	105	25.4	95.01	25.78		
	501-750 milyon	121	29.3	109.77	16.93		
	751- 1 milyar	66	1.6	114.15	21.96		
	1 milyar ve üzeri	60	14.5	115.85	32.72		
	Toplam	413	100.0	105.37	24.17		

Eşlerin Duygu ve Düşüncelerini Paylaşma Durumu

Evlilik bir iletişim ve etkileşim sistemi olduğuna göre, bu sistemin canlılığı, karı koca arasındaki sözlü yada sözsüz bildirimlerin, mesajların alınıp verilmesiyle ölçülür. Evlilik ilişkilerinin doyuruculuğu da temelde eşler arasındaki iletişimin yeterli düzeyde, sağlıklı ve canlı olmasına bağlıdır. Karşılıklı anlaşılma, her evlilik kurumunun temelinde yatan beklentidir. İletişim ihtiyacı, iletişimsel beklentiler, kadın ve erkekte farklılık göstermez. Her iki cinsin de buna gereksinimi vardır, ancak erkek kadına göre daha özgür davranabildiğinden, bu ihtiyacını ev dışı ilişkiler kurarak daha fazla giderebilmektedir (Özügür, 1990).

Araştırma kapsamına alınan eşler arasında; duygu ve düşüncelerin “her zaman” veya “bazen” paylaşıldığını belirten erkeklerin oranı (her zaman: %39.5, bazen: %42.9), kadınlardan (her zaman: %38.0, bazen: %36.1) yüksektir. Bu bulgu erkeklerin kadınlara göre eşleriyle duygu ve

düşüncelerini daha fazla paylaştıklarını düşüncükleri izlenimini vermektedir (Tablo 6).

Evlilik ilişkilerinin kalitesinin, mutluluğun, evlilikten sağlanan doyum ve eşler arasındaki uyumun artırılmasında beklentilerin, duygu ve düşüncelerin iletilebilmesi önemli koşullardan biridir (Coltrane, 1998). Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre de eşler arasında duygu ve düşüncelerin paylaşılma derecesi arttıkça gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları artmaktadır (p<0.05) (Tablo 6). Navran (1967) tarafından yapılan araştırmada da mutlu çiftlerin evliliklerinde sıkıntı ve sorun yaşayan çiftlere nazaran daha fazla konuştukları, birbirlerini ve sorunlarını daha iyi anladıkları ve kelimelerin ardında yatan duyguları daha iyi sezindikleri saptanmıştır. Gerek Noller (1981), Fitzpatrick (1988), gerekse Burleson ve Denton (1997), Vannoy-Hiller ve Philliber (1989) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiş ve eşler arasındaki yeterli iletişimin ve iletişim yeteneğinin evlilik kalitesi ve doyumunu üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Eşlerin Duygu ve Düşüncelerini Paylaşma Durumuna Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, %, \bar{X} , s Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Eşlerin Duygu ve Düşüncelerini Paylaşma Durumu		N	%	\bar{X}	S. Sapma	F	P
KADIN	Herzaman	157	38.0	113.70	25.65	33.75	p<0.05
	Bazen	149	36.1	100.64	22.19		
	Hiçbir zaman	107	25.9	89.39	23.57		
	Toplam	413	100.0	102.69	25.74		
ERKEK	Herzaman	163	39.5	113.76	26.43	26.83	p<0.05
	Bazen	177	42.9	103.73	20.88		
	Hiçbir zaman	73	17.6	90.60	17.83		
	Toplam	413	100.0	105.37	24.17		

Eşlerin Duygu ve Düşüncelerin Paylaşımından (İletişimden) Memnun Olma Durumu

Gerek kadın gerekse erkeklerin çoğunluğu duygu ve düşüncelerin paylaşımından “her zaman” (kadın: %38.0 – erkek: % 38.7) veya “bazen” (kadın: %37.3 – erkek: %43.3) memnun ol-

makla beraber, kadınlar arasında “her zaman”, erkekler arasında ise “bazen” memnun olduklarını belirtenler önde gelmektedir. Ancak duygu ve düşüncelerin paylaşımından “hiçbir zaman” memnun olmadığını belirten kadınların oranının (%24.7) erkeklerden (%18.0) yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Eşlerin Duygu ve Düşüncelerin Paylaşımından Memnun Olma Durumlarına Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, %, \bar{X} , s Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Eşlerin Duygu ve Düşüncelerin Paylaşımından Memnun Olma Durumu		N	%	\bar{X}	S. Sapma	F	P
KADIN	Herzaman	157	38.0	113.71	26.27	47.23	P<0.05
	Bazen	154	37.3	103.18	21.53		
	Hiçbir zaman	102	24.7	84.98	20.70		
	Toplam	413	100.0	102.69	25.74		
ERKEK	Herzaman	160	38.7	113.55	26.47	25.84	P<0.05
	Bazen	179	43.3	104.13	21.08		
	Hiçbir zaman	74	18.0	90.67	17.85		
	Toplam	413	100.0	105.37	24.17		

Mutlu ve uyumlu bir evlilik her şeyden önce sağlıklı ve yeterli bir iletişim ve eşlerin bundan sağladıkları doyumla gerçekleşir. Evliliğin kalitesi ve uyumun artırılması konusundaki önemli noktalardan biri eşlerden her ikisini de hoşnut eden iletişim türleri ve düzeyi üzerinde eşlerin anlaşmaları fikir birliğine varmaları ve memnuniyet duymalarıdır (Laswell ve Laswell, 1991). Eşlerin duygu ve düşüncelerin paylaşımından memnun olma durumlarına göre evlilik uyum puan ortalamaları incelendiğinde de; genel bir eğilim olarak iletişim düzeyinden memnuniyet derecesi arttıkça gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları da artmaktadır ($p<0.05$) (Tablo 7). Murphy ve Mendelson (1973) tarafından yapılan çalışmada da eşleriyle olumlu iletişim kurabilen ve evliliklerindeki iletişim düzeyinden memnun olan çiftlerin evlilikteki uyum düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Eşlerin Duygu ve Düşüncelerin Paylaşımı Konusunda Anlaşmazlık Yaşama Durumu

Gerek kadın gerekse erkeklerde duygu ve düşüncelerin paylaşımı konusunda “bazen” anlaş-

mazlık yaşandığını belirtenler (kadın %39.2, erkek %47.7) en yüksek oranda olup, “her zaman” anlaşmazlık yaşandığını belirten kadınların oranı (%24.5) erkeklerden (%18.2) yüksektir. Bu sonuç iletişimin kadınlar açısından evlilikte daha fazla sorun yaratan bir alan olduğu izlenimini vermektedir (Tablo 8).

Karşılıklı hoşgörü sınırları içinde kurulabilen sağlıklı bir uzlaşmayla iletişimin temelinde yatan sorunların ortaya konulması ve eşlerce kavranması daha huzurlu ve mutlu bir beraberlik ortamı sağlayabilmektedir (Özüğurlu, 1990). İletişim konusunda anlaşmazlık yaşanma derecesi arttıkça kadın ve erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları azalmakla birlikte ($p<0.05$), erkeklerde bazen anlaşmazlık yaşandığını belirtenler ile hiçbir zaman anlaşmazlık yaşanmadığını belirtenlerin evlilik uyum puan ortalamaları arasındaki fark önemsizdir ($p>0.05$) (Tablo 8).

Tablo 8. Eşlerin Duygu ve Düşüncelerin Paylaşımı Konusunda Anlaşmazlık Yaşama Durumuna Göre Evlilik Uyum Puanlarına İlişkin n, %, \bar{X} , s Değerleri ve Varyans Analizi Sonuçları

Eşlerin Duygu ve Düşüncelerin Paylaşımı Konusunda Anlaşmazlık Yaşama Durumu		N	%	\bar{X}	S. Sapma	F	P
KADIN	Herzaman	101	24.5	85.24	20.63	46.76	$p<0.05$
	Bazen	162	39.2	102.88	21.41		
	Hiçbir zaman	150	36.3	114.23	26.66		
	Toplam	413	100.0	102.69	25.74		
ERKEK	Herzaman	75	18.2	91.28	18.09	19.75	$p<0.05$
	Bazen	197	47.7	105.98	21.14		
	Hiçbir zaman	141	34.1	112.00	27.74		
	Toplam	413	100.0	105.37	24.17		

Eşlerin Duygu ve Düşüncelerini Paylaşma, Duygu ve Düşüncelerin Paylaşımından Memnun Olma, Duygu ve Düşünceleri Paylaşımı Konusunda Anlaşmazlık Yaşama Durumu Arasındaki İlişki

Gerek kadın gerekse erkeklerde iletişim ile ilgili yukarıda belirtilen üç konuya ilişkin cevapların istatistiksel olarak ilişkisi Loglinear Analizi ile incelendiğinde; konular arasında üçlü etkileşim önemli bulunmamışken, ikili etkileşim istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. İkili etkileşimler eşler arasında; “duygu ve düşüncelerin paylaşılma durumu” ile “duygu ve düşüncelerin paylaşımından memnun olma”, “duygu ve düşüncelerin paylaşılma durumu” ile “konu ile ilgili anlaşmazlık yaşanma”, “duygu ve düşüncelerin paylaşımından memnun olma durumu” ile “duygu ve düşüncelerin paylaşımı konusunda anlaşmazlık yaşanma” durumları arasındadır ($\chi^2=$ kadın: 1240.649 $p<0.05$ – erkek: 1340.450 $p<0.05$). Diğer bir deyişle eşlerin duygu ve düşüncelerini paylaşma derecesi arttıkça, iletişim düzeyinden memnuniyetleri de artmakta, duygu ve düşüncelerini paylaşma ve iletişim düzeyinden memnuniyet derecesi arttıkça da konu ile ilgili yaşanan anlaşmazlık derecesi azalmaktadır.

İletişim ile ilgili belirtilen konular arasındaki ilişkinin yönü ve miktarı ise Khi-Kare Analizi ile araştırılmış, “eşlerin duygu ve düşüncelerini paylaşma durumu” ile “duygu ve düşüncelerin paylaşımından memnun olma durumu” arasında kadınlarda %80.0’lik, erkeklerde %87.0’lik pozitif, “duygu ve düşüncelerin paylaşılma durumu” ile “konu ile ilgili anlaşmazlık yaşanma durumu” arasında kadınlarda %79.0’luk, erkeklerde %83.0’lük, “duygu ve düşüncelerin paylaşımından memnun olma durumu” ile “duygu ve düşüncelerin paylaşımı konusunda anlaşmazlık yaşanma durumu” arasında kadınlarda %89.0’luk, erkeklerde %84.0’lük negatif ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bazı farklılıklar olmakla beraber genel olarak gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları; öğrenim düzeyi, ailenin aylık gelir miktarı, 35 ve üzeri yaş grubuna kadar evlenme yaşı arttıkça artmakta, 21 ve daha uzun süredir evli olan gruba kadar evlilik yılı arttıkça ise azalmaktadır.

Ayrıca görüldüğü gibi araştırmada iletişim konusunda, paylaşım ve memnuniyet derecesi arttıkça, yaşanan anlaşmazlık derecesi ise azaldıkça eşlerin evlilik uyum puan ortalamaları artmaktadır. Ancak araştırmaya katılan 413 çift arasında “Çiftler Uyum Ölçeğinden” alınan en yüksek puan 148, en düşük puan ise 18 olup, genel evlilik uyum puan ortalaması 104.03’dür. Konuya iletişim açısından bakıldığında ise gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları minimum 84.98, maksimum 114.23’dir. Maksimum puan ortalaması olan 114.23 “Çiftler Uyum Ölçeği” toplam puanı olan 151’den [(32.53 puan)] oldukça uzaktır. Tüm bu nedenlerle araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı bazı öneriler ileri sürülebilir;

- Ailede birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi için gerek evlilik öncesi dönemde gençlere, gerekse evli bireylere yönelik olarak;
 - temel insan ilişkileri ve iletişim konularında, ayrıca
 - değer ve amaçlar,
 - çeşitli sosyoekonomik konularda karar verme ve ailede güç paylaşımı,
 - evle ilgili faaliyetlerin yürütülme biçimi ve paylaşımı,
 - serbest zaman etkinlikleri,
 - ekonomik, fizyolojik ve psikolojik açıdan evliliğe hazır olma,
 - emekliliğe hazır olma ve emeklilik sorunları,
 - çocuk sayısı ve aralığı

gibi hem iletişimi güçlendirmede hem de evliliğin kalitesini artırmada son derece önemli olan konu-

larda örgün ve yaygın eğitim kapsamında aileleri aydınlatıcı ve bilinçlendirici eğitim programlarının hazırlanması, eğitim programlarının konferans, seminer gibi teknikler ve film, slayt, kaset, kitap, afiş, broşür, bülten gibi araçlarla desteklenmesi, yaygın eğitim verebilecek merkezlerin oluşturulması, ayrıca bu amaçla konu ile ilgili uzmanlardan, televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçlarından da yararlanılarak evlilik ilişkileri ve aile yaşamına yönelik çeşitli programlar hazırlanması,

- Toplumumuzda genellikle erkeklere göre öğrenim düzeyi daha düşük olan kadınların eğitimine önem verilmesi ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi konusunda gerekli çalışmaların yapılması,
- Mevcut medeni yasa hükümlerine rağmen halen ülkemizin birçok yöresinde görülen küçük yaşta evlenmelerin önlenmesi amacıyla kontrollerin sıklaştırılması,
- Evlilik uyumunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılacak yeni araştırmaların ülke genelinde farklı bölgelere ve yerleşim yerlerine yaygınlaştırılarak toplumun tümüne ulaşılması,
- Yapılacak yeni araştırmalarda her bir yaşam döneminde evlilik uyumunun ve etkileyen faktörlerin ayrı ayrı incelenmesi,
- Ayrıca evli bireylerin ev ve aile yaşamında karşılaşılabilecek sorunlar karşısında gerektiğinde yardım alabilmeleri amacıyla aileye hizmet götüren özel ve kamu kurum ve kuruluşlarının, aile-toplum merkezlerinin işlevleri artırılmalı ve temel görevi ailelerin fiziksel, psikososyal ve ekonomik gönencini artırmak olan Ev Ekonomistleri de bu kurum ve kuruluşlarda istihdam edilmelidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın örneklemini Hacettepe Üniversitesinde farklı hizmet sınıflarında çalışan 413 personel ve eşleri oluşturmaktadır. Araştırma

kapsamına alınan çift sayısı düşük olmamakla birlikte evlilik ilişkileri açısından özel konuları da içeren soruların araştırmaya katılanların evine gidilerek içtenlikle cevaplanmasını aynı kurumda çalışmanın imkanlarından yararlanarak sağlamak için Ankara'da tek bir kurumun seçilmiş olması araştırmanın ve dolayısıyla elde edilen bulguların sınırlılığını oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Bilen, M. (1983). Ailede, Kurumlarda ve Toplumda Sağlıklı İnsan İlişkileri. Ankara: Teknik Basım San.
- Bruch, M.A. vd. (1984). Conceptual Complexity and Skill in Marital Communication. Journal of Marriage and the Family, 46, 927-931.
- Burgess, E.W., Cottrell, L.S. (1988). Predicting Success Or Failure In Marriage. Newyork: Thoemmes Press.
- Burgess, E.W., Wallin, P. (1953). Engagement and Marriage Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Burleson, B.R., Denton, W.H. (1997). The Relationship Between Communication Skill and Marital Satisfaction: Some Moderating Effects. Journal of Marriage and the Family, 59, 884-902.
- Callan, V.J., Noller, P. (1987). Marriage and the Family. Australia: Methuen Australia Pty Ltd.
- Coltrane, S. (1988). Gender and Families. Thousand Oaks, California: Pine Forge Pres.
- Çingir, H. (1994). Örneklem Kuramı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi.
- Dyer, D.E. (1983). Courtship, marriage and, family: American style. Home-wood, IL: Dorsey.
- Fışiloğlu, H. (1990). Perceived Family Cohesion And Its Relationship To Perceived Marital Adjustment İn

- Married Graduate Students. Unpublished doctoral dissertation, State University of New York at Buffalo.
- Fıfıloğlu, H., Demir, A. (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for Measurement of Marital Quality With Turkish Couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16 (3), 214-218.
- Filsinger, E.E., Wilson, M.R. (1984). Religiosity, Socio-economic Rewards, and Family Development: Predictors of Marital Adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 46, 663-670.
- Fitzpatrick, M.A. (1988). *Between Husbands & Wives Communication in Marriage*. London: Sage Publications.
- Havemann, E., Lehtinen, M. (1990). *Marriages and Families New Problems, New Opportunities*. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Klinetob, N.A. Smith, D.A. (1996). Demand – Withdraw Communication in Marital Interaction: Test of Interspousal Contingency and Gender Role Hypotheses. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 945-957.
- Knox, D. (1972). *Marriage Happiness a Behavioral Approach to Counseling*. Illinois: Research Press Company.
- Lasswell, M., Lasswell, T. (1991). *Marriage And Family*. California: Wadsworth Publishing Company a Division of Wadsworth Inc.
- Lye, D.N., Biblarz, T.J. (1993). The Effects of Attitudes Toward Family Life and Gender Roles on Marital Satisfaction. *Journal of Family Issues*, 14(2), 157-188.
- Murphy, D.C., Mendelson, L.A. (1973). Use of the Observational Method in the Study of Live Marital Communication. *Journal of Marriage and the Family*, 35, 257-263.
- Navran, L. (1967). Communication and Adjustment in Marriage. *Family Process*, 6, 173-184.
- Noller, P. (1981). Gender and Marital Adjustment Level Differences in Decoding Messages From Spouses and Strongers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 272-278.
- Özuđurlu, K. (1990). *Evlilik Raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Renne, K.S. (1970). Correlates of Dissatisfaction in Marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 32, 54-67.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi. Ailenin Toplumdaki Yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sinha, S.P. (1989). Marital Adjustment and Personal Space Orientation. *The Journal of Social Psychology*, 130(5), 633-639.
- Spanier, G.B., Thompson, L. A. (1982). Confirmatory Analysis of the Dyadic Adjustment Scale. *Journal of Marriage and the Family*, 44, 731-738.
- Spanier, G.B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Steinmetz, S.K. ve ark.(1990). *Marriage and Family Realities Historical and Contemporary Perspectives*. Newyork: Harper & Row, Publishers.
- Szinovacz, M.E. (1979). Marital Adjustment and Satisfaction With Marital Decision Making. *International Journal of Sociology of the Family*, 9, 67-94.
- Vannoy-Hiller, D., Philliber, W.W. (1989). *Equal Partners Successful Women in Marriage*. California: Sage Publications, Inc.
- Williamson, R.C. (1952). Economic Factors in Marital Adjustment. *Marriage and Family Living*, 14, 298-301.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evlü Bireylerin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler*. H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.